אלא קשיא לריש לקיש אמר לך ריש לקיש הא מני ר' שמעון היא: אבל אמרו מי שפרע כו': איתמר אביי אמר אודועי מודעינן ליה רבא אמר אמילט לייטינן ליה אביי אמר אודועי מודעינן ליה דכתיב ונשיא בעמך לא תאור רבא אמר מילט לייטינן ליה דכתיב בעמך בעושה מעשה עמך אמר רבא מנא אמינא לה דר' חייא בר יוסף יהבו ליה זוזי אמלחא לסוף אייקר מלחא אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה זיל הב להו ואי לא קביל עליך מי שפרע ואי אמרת אודועי מודעינן ליה רבי חייא בר יוסף בר אודועי הוא ואלא מאי מילט לייטינן ליה רבי חייא בר יוסף אתי לקבולי עליה לטותא דרבנן אלא רבי חייא בר יוסף ערבון הוא דיהבי ליה הוא סבר כנגדו הוא קונה ואמר ליה ר' יוחנן כנגד כולו הוא קונה [ג]אתמר ערבון רב אומר כנגדו הוא קונה ורבי יוחנן אמר [ב]כנגד כולו הוא קונה מיתיבי [ג]הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אמר לו אם אני אחזור בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר [ד]אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר ר' שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון [ד]אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ופרע לו מהם חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים מאי לאו הוא הדין למטלטלין בדסתמא קני להו לכולהו לא מטלטלין בדסתמא לא קני ומאי שנא קרקע דבכספא קני ליה ממש קני ליה לכולה מטלטלי דלא קני אלא לקבולי מי שפרע לא קני ליה כוליה לימא כתנאי [ה]המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה השמיטה אע"פ שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל ר' יהודה הנשיא אומר [ה]אם היה משכון כנגד הלוואתו אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינו משמט דקאמר רשב"ג אילימא כנגדו מכלל דר' יהודה הנשיא סבר להך פלגא נמי משמט אלא

אלא קשיא לריש לקיש אמר לך ריש לקיש הא מני ר' שמעון היא: אבל אמרו מי שפרע כו': איתמר אביי אמר אודועי מודעינן ליה רבא אמר אמילט לייטינן ליה אביי אמר אודועי מודעינן ליה דכתיב ונשיא בעמך לא תאור רבא אמר מילט לייטינן ליה דכתיב בעמך בעושה מעשה עמך אמר רבא מנא אמינא לה דר' חייא בר יוסף יהבו ליה זוזי אמלחא לסוף אייקר מלחא אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה זיל הב להו ואי לא קביל עליך מי שפרע ואי אמרת אודועי מודעינן ליה רבי חייא בר יוסף בר אודועי הוא ואלא מאי מילט לייטינן ליה רבי חייא בר יוסף אתי לקבולי עליה לטותא דרבנן אלא רבי חייא בר יוסף ערבון הוא דיהבי ליה הוא סבר כנגדו הוא קונה ואמר ליה ר' יוחנן כנגד כולו הוא קונה [ג]אתמר ערבון רב אומר כנגדו הוא קונה ורבי יוחנן אמר [ב]כנגד כולו הוא קונה מיתיבי [ג]הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אמר לו אם אני אחזור בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר [ד]אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר ר' שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון [ד]אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ופרע לו מהם חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים מאי לאו הוא הדין למטלטלי דאי יהיב עלה ערבון סתם ולא פריש ערבוני יקר קנה ההוא מטלטלא כולה קשיא לרב ופריק רב לא במקרקעא קנה הכל כמטלטלא לא קנה אלא כנגד ערבונו. ומאי שנא מקרקעא ממטלטלא. ומשנינן קרקע דקני ליה בכספא לגמרי כדתנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף וכו' גם בתתו עליי ערבון סתם קנה כולו אבל מטלטלא דכספא לא קנה לה לגמרי כדתנן ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה ולא אמרינן דקני לה בכספא אלא לקבולי עליה מי שפרע גם בתתו ערבון סתם עליה לא קנה [אלא] כנגד ערבונו לקבל עליה מי שפרע. ודין זה עתיד אני לפרשו בפ' השוכר את האומנין פי' יפה כי שם מקומו. ואמרינן לימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה אף על פי שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל. ר' יהודה הנשיא אומר אם היה המשכון כנגד החוב אינו משמט ואם לאו משמט דייקינן דהאי אינו משמט דקאמר רשב"ג בכולו קאמר והוא הדין לערבון. ור' יוחנן כרשב"ג. ורב כרבי יהודה הנשיא. ודחי' לא וכו' ופשוטה היא. וקיימא לן כר' יוחנן דאמר ערבון כנגד כולו הוא קונה.

מודה

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ז מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ד:

מו ב מיי' שם הל' ח וס"מ שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ח וסי' קל סעי' י:

מז ג מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' ד ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רז סעיף יח:

מח ד מיי' שם פ"ח הל' ח [והל' כ] סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קל סעיף י:

מט ה מיי' פ"ט מהל' שמיטין ויובל הל' יד סמג עשין קמט ולאוין עד טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף יב ועיין בכ"מ:

רבינו חננאל

אבל מי שפרע מדוד המבול וכו'. אביי אמר אודועי מודעינן לי' דההוא גברא מיחייב לשמים. רבא אמר מילט לייטינן ליה בשמיה. וקי"ל כרבא. מדאמר ליה ר' יוחנן לר' חייא בר יוסף הב ליה ואי לא קביל עלך מי שפרע שמעינן מר' יוחנן תדתי עובדא. חד מילט לייטינן ליה וחד ערבון כנגד כולו הוא קונה. איתמר ערבון רב אמר כנגדו הוא קונה ור' יוחנן אמר כנגד כולו הוא קונה. ומותבינן לי' לרב מדא דתניא הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בך ערבוני מחול לך וכו' עד ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו. אמר רשב"ג במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון התם אמרינן דיו שיקנה כנגד ערבונו אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ונתן לו מהן ת"ק זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים. מדאותבינן מינה לרב ש"מ דדני ת"ק זוזי ערבון ניהו וקתני קנה הכל ואמרינן מאי לאו הוא הדין למטלטלי דאי יהיב עלה ערבון סתם ולא פריש ערבוני יקר קנה ההוא מטלטלא כולה קשיא לרב ופריק רב לא במקרקעא קנה הכל כמטלטלא לא קנה אלא כנגד ערבונו. ומאי שנא מקרקעא ממטלטלא. ומשנינן קרקע דקני ליה בכספא לגמרי כדתנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף וכו' גם בתתו עליי ערבון סתם קנה כולו אבל מטלטלא דכספא לא קנה לה לגמרי כדתנן ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה ולא אמרינן דקני לה בכספא אלא לקבולי עליה מי שפרע גם בתתו ערבון סתם עליה לא קנה [אלא] כנגד ערבונו לקבל עליה מי שפרע. ודין זה עתיד אני לפרשו בפ' השוכר את האומנין פי' יפה כי שם מקומו. ואמרינן לימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה אף על פי שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל. ר' יהודה הנשיא אומר אם היה המשכון כנגד החוב אינו משמט ואם לאו משמט דייקינן דהאי אינו משמט דקאמר רשב"ג בכולו קאמר והוא הדין לערבון. ור' יוחנן כרשב"ג. ורב כרבי יהודה הנשיא. ודחי' לא וכו' ופשוטה היא. וקיימא לן כר' יוחנן דאמר ערבון כנגד כולו הוא קונה.

מסורת הש"ס

(א) [לקמן סב. ס"ק לד:] פהדרין דף פס. [ינמות כב: בבא בתרא ד. מכות מ:], (ב) [כס"י ומתמר, ג) לקמן דף עז:, ד) [לקמן פו. ס"ב קסח. קעב: גדרים מו:], (ה) [שבועות מד:, ו) [דברים טו], ז) [מכות יג.], ח) [שם מיתת קניא], ט) [ל"ל אמימר], י) [ל"ל בתרא], כ) [ינתק כל"ל], ל) [ולפירושו כל"ל], מ) [ועי' בע"ז סג. תד"ה בזוזה].

תורה אור השלם

ו אֱלֹהִים לֹא תִקְלֵל וְנָשִׂיא בַּעַמְּךָ לֹא תָאֹר:
שמות כב כז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוא סבר כנגדו הוא קונה לקבל מי שפרע ולא קנה כל הפיסוק והוא היה חפץ ליתן כנגד מה שקיבל וחזרו בו על השאר הס"ד ואח"כ מה"ד כנגדו הוא קונה מי מכירת קרקע:

הגהות הגר"א

[א] בתוס' (סד"ה בע"א) ועוד דבגזל בתרא כו'. נ"ב עתוס' ור"ש שם שתילו:

לעזי רש"י

אייר"ש [אירי"ש]. ערבון. פרמנינ"ן [פירמנצ"א]. משכון.

מוסף רש"י

אסמכתא. היינו דבר דאינו נתן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יכול לגמור ופעמים שמונחין אותו (סנהדרין כד:) המכניה לחברו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת המתנה שיוכל לקיים הדבר כשיגיע הזמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח:). במה דברים אמורים. שיכול לחזור בו ולא יעול זה אלא כנגד מעותיו, בזמן. שנתנו לו בתורת ערבון ולא בתורת תחילת פרעון, שאמר לו ערבוני יקון. יקנה הכל, והאי לא אחיל גביה למכור לו כל הקרקע בכך (לקמן עז:). אבל. נתנו לו בתורת פרעון הוי להו האשר מלוה עליו (שם). קנה. הקרקע כולו, ומחזיר לו את האשר כו' (שם). המלוה את חבירו על המשכון. אין שמיטה משמטתו, דאין כאן משום לא יגוש שהרי אינו נוגשי (שבועות מד:). אינו משמט. לקמן מפרש מי בהאוא פלגא קאמר מי בכולה חוב קאמר (שם). אילימא כנגדו. הוא דאינו משמט, דלהאוא פלגא מייתא הוי משכון (שם). מכלל דר' יהודה הנשיא. דפליג עליה דאמר אם אין משכון כנגד חובו משמט, אבנגדו נמי משמט, דאפילו הוא פלגא דכנגדו לא חשיב משכון ומשמט ליה שביעית (שם).

דהלכתא כוותיה [ו]בדיני ס"ל כוותיה וכן רב הונא ס"ל כר' יוחנן דאמר דמכור לי בגלו קנה ואמרינן לעיל (דף מז.) דסבר מעות קונות כר' יוחנן וכן רב חסדא דאמר לעיל (שם:) כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו בלקוחות ג"כ סבר מעות קונות כר' יוחנן דלריש לקיש דאורייתא היא ולא תקנה והתאמר פרק קמא דקדושין (דף יד: ושם ד"ה הוא) אשכחן נכרי דכל קנייניו של נכרי בכסף משמע דהוי כריש לקיש דאית ליה פרק שני דבכורות (דף יג: ושם) לעמיתך במשיכה ולנכרי בכסף דלר' יוחנן כל קנייניו של נכרי במשיכה מפרש ר"ת דהכי פירושו אשכחן נכרי הוא ל וכל קנייניו של נכרי בעבד עברי בכסף ולא בשטר דשטר ליפיין בעבד עברי מתמה העבריה והא לא שייך בנכרי ואע"ג דבפ' השולח (גיטין ד' לח. ושם) אמרי' בנכרי קונה ישראל בחזקה היינו דוקא בחזקה של כיבוש במלחמה דאפיק ליה מויאד ממנו שני והא דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף סג. ושם ד"ה בזוזה) בזוזה כותית עסקינן דלא [ז]מחסרא משיכה היינו כריש לקיש דלר' יוחנן מתרץ תירוצים אחרים דמשני התם ואינצעת אימא כגון דקאי בחיירה אבל קשה דהתם (ד' עא.) אמר [ח]מריימר משיכה בנכרי אינה קונה ורב אשי אמר משיכה בנכרי אינה קונה אלמא רב אשי דגדול בחכמה ובמנין והוא בתרא סבר כריש לקיש וכן סבר רב אשי פרק שני דבכורות (דף יג: ושם) וה"ר חיים מפרש דלא קשה לא מקדושין (דף יד:) ולא מע"ז (דף עא.) דאפשר לרבי יוחנן מעות קונות בנכרי כמו בישראל וכן יסבור רב אשי ולא ידרשו כמאן דדריש בבכורות בפרק שני לעמיתך בכסף ולנכרי במשיכה אלא ידרשו לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לנכרי דאיכא נמי מאן דדריש התם הכי ויסבור דגזל הכנעני אסור דפלוגתא דתנאי איכא בפרק המקבל (לקמן דף קיא:) ובהגזל [ט](קמא) (ב"ק דף קיג:) איתא נמי דסבר דגזל הכנעני אסור דאי סבר דגזל כנעני מותר לא הוה צריך קרא למיסרי אונאתו ולפי זה אתי נמי שפיר דלא תקשה דרב חסדא אדרב חסדא דאית ליה הכא כר' יוחנן ובפרק בתרא דע"ז (דף סג.) משני אמר רב נחמן בר רב [י]חסדא אמר רב חסדא בזוזה כותית דלא מחסרא משיכה והיינו כריש לקיש ולפי מה שפירש"י אתי שפיר כר' יוחנן אך קשה דאם כן תקשה להו מתני' דנתנה לבנן דליכא לאוקמה בבנן נכרי ולא בבנן ישראל דמשמע דוקא בבן אבל ספר עד שימשוך [כ]ולפיכך משיכה אינה קונה לא בנכרי ולא בישראל [א] ועוד דבהגזל בתרא (ב"ק דף קיג:) משמע קצת דרב אשי סבר דגזל כנעני מותר דקאמר רב אשי הוה קאזיל בארבא חזי שבשא דגופנא תליא לבר ותלו ביה קטופי א"ל לשמעיה זיל חזי אי דכנעני ניהו זיל אייתי לי שמע ההוא כנעני א"ל דכנעני מי שרי א"ל כנעני שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי משמע דסבר גזל כנעני מותר ובשביל ששמע הכנעני הוה מתרץ דבריו וי"ל דרב אשי דבעי מינה דמשיכה בנכרי קונה כדמסיק ש"מ משיכה בנכרי קונה ש"מ ואע"ג דממילתיה דר' יוחנן גופיה מוכח לה מ"מ אי לאו דשמיעא ליה לרבינא דרב אשי סבר להך דר' יוחנן לא הוה מייתי ליה מיניה ומסתמא מהסיא דפרק שני דבכורות נמי הדר ביה ובפרק בתרא דע"ז (דף סג.) ל"ג רב חסדא בשניא דזוזה כותית ואית ספרים דלא גרסי ליה [מ]: **בעושה** מעשה עמך. לא מקרי האי אינו עושה מעשה עמך לענין שיהיה מותר לקללו בחנם כי אם לקללו על המקח הזה במי שפרש: **רבי** חייא ברבי יוסף בר אודועי הוא. דהיה יודע מתניתין אלא היה רוצה לקבל לטותא קודם שיפסיד היוקרא: **אכפול** לך ערבונך. אינו אומר שיחזיר לו כפלים במעות דא"כ למה יקנה המקח לר"י כנגד ערבונו אלא אומר אכפול לך במקח שיתן לו כפלים מן המקח כנגד המעות שנתן לו ר"י אומר דיו אם קונה המקח על כרחו של מוכר כנגד מעות שנתן אבל הלוקח אם ילוה לא יקח כי אם מעות כי יאמר איני חפץ במעט מקח: **בזמן שא"ל** ערבוני יקון. רשב"ג מפרש דפליגי ר"י ורבי יוסי אלא נתן לו אותם מעות בתורת פריעה אבל אם נתן לו אותם מעות בתורת תחילת פריעה קונה ומחזיר השאר לכ"ע היינו דלא כרב ופרש"י ערבוני יקון שאמר שיקנה לו ערבונו כנגד כל המקח תימה דהא עדיף מנתן לו בתורת פריעה דקנה הכל כיון שפירש בהדיא שיקנה הכל ואם נפרש ערבוני יקון כנגד ערבונו לבד יקנה לו מן המקח א"כ לר' יוסי אמאי כופל לו ערבונו לכן י"ל אלמשן ערבוני יקון משמע שערבוני יהיה קנוי לך אם אחזור בי וגם משמע יקון שיהא קונה לו במקח שוו יותר מכדי הערבון אם תחזור בך דהיינו כאילו א"ל בהדיא תכפול לי ערבוני

אלא קשיא לריש לקיש אמר לך ריש לקיש הא מני ר' שמעון היא: אבל אמרו מי שפרע כו': איתמר אביי אמר אודועי מודעינן ליה רבא אמר אמילט לייטינן ליה אביי אמר אודועי מודעינן ליה דכתיב ונשיא בעמך לא תאור רבא אמר מילט לייטינן ליה דכתיב בעמך בעושה מעשה עמך אמר רבא מנא אמינא לה דר' חייא בר יוסף יהבו ליה זוזי אמלחא לסוף אייקר מלחא אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה זיל הב להו ואי לא קביל עליך מי שפרע ואי אמרת אודועי מודעינן ליה רבי חייא בר יוסף בר אודועי הוא ואלא מאי מילט לייטינן ליה רבי חייא בר יוסף אתי לקבולי עליה לטותא דרבנן אלא רבי חייא בר יוסף ערבון הוא דיהבי ליה הוא סבר כנגדו הוא קונה ואמר ליה ר' יוחנן כנגד כולו הוא קונה [ג]אתמר ערבון רב אומר כנגדו הוא קונה ורבי יוחנן אמר [ב]כנגד כולו הוא קונה מיתיבי [ג]הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אמר לו אם אני אחזור בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר [ד]אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר ר' שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון [ד]אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ופרע לו מהם חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים מאי לאו הוא הדין למטלטלין בדסתמא קני להו לכולהו לא מטלטלין בדסתמא לא קני ומאי שנא קרקע דבכספא קני ליה ממש קני ליה לכולה מטלטלי דלא קני אלא לקבולי מי שפרע לא קני ליה כוליה לימא כתנאי [ה]המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה השמיטה אע"פ שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל ר' יהודה הנשיא אומר [ה]אם היה משכון כנגד הלוואתו אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינו משמט דקאמר רשב"ג אילימא כנגדו מכלל דר' יהודה הנשיא סבר להך פלגא נמי משמט אלא

אלא קשיא לריש לקיש אמר לך ריש לקיש הא מני ר' שמעון היא: אבל אמרו מי שפרע כו': איתמר אביי אמר אודועי מודעינן ליה רבא אמר אמילט לייטינן ליה אביי אמר אודועי מודעינן ליה דכתיב ונשיא בעמך לא תאור רבא אמר מילט לייטינן ליה דכתיב בעמך בעושה מעשה עמך אמר רבא מנא אמינא לה דר' חייא בר יוסף יהבו ליה זוזי אמלחא לסוף אייקר מלחא אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה זיל הב להו ואי לא קביל עליך מי שפרע ואי אמרת אודועי מודעינן ליה רבי חייא בר יוסף בר אודועי הוא ואלא מאי מילט לייטינן ליה רבי חייא בר יוסף אתי לקבולי עליה לטותא דרבנן אלא רבי חייא בר יוסף ערבון הוא דיהבי ליה הוא סבר כנגדו הוא קונה ואמר ליה ר' יוחנן כנגד כולו הוא קונה [ג]אתמר ערבון רב אומר כנגדו הוא קונה ורבי יוחנן אמר [ב]כנגד כולו הוא קונה מיתיבי [ג]הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אמר לו אם אני אחזור בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר [ד]אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר ר' שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון [ד]אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ופרע לו מהם חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים מאי לאו הוא הדין למטלטלי דאי יהיב עלה ערבון סתם ולא פריש ערבוני יקר קנה ההוא מטלטלא כולה קשיא לרב ופריק רב לא במקרקעא קנה הכל כמטלטלא לא קנה אלא כנגד ערבונו. ומאי שנא מקרקעא ממטלטלא. ומשנינן קרקע דקני ליה בכספא לגמרי כדתנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף וכו' גם בתתו עליי ערבון סתם קנה כולו אבל מטלטלא דכספא לא קנה לה לגמרי כדתנן ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה ולא אמרינן דקני לה בכספא אלא לקבולי עליה מי שפרע גם בתתו ערבון סתם עליה לא קנה [אלא] כנגד ערבונו לקבל עליה מי שפרע. ודין זה עתיד אני לפרשו בפ' השוכר את האומנין פי' יפה כי שם מקומו. ואמרינן לימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה אף על פי שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל. ר' יהודה הנשיא אומר אם היה המשכון כנגד החוב אינו משמט ואם לאו משמט דייקינן דהאי אינו משמט דקאמר רשב"ג בכולו קאמר והוא הדין לערבון. ור' יוחנן כרשב"ג. ורב כרבי יהודה הנשיא. ודחי' לא וכו' ופשוטה היא. וקיימא לן כר' יוחנן דאמר ערבון כנגד כולו הוא קונה.

אלא משכון דנקיט. למאי תפס אם לא להיות משכון תחת שוויו ובהיא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש: **אינו משמט בכולו.** כלומר אינו משמט כלל: **מכלל דר' יהודה כו'.** קושיא הוא: **במאי דנקיטא זוזי הב להו.** ואי לא מקבלת מי שפרע: **ואידך.** המותר: **דברים גינהו.** בלא מעות. רב לטעמיה דאמר כנגדו הוא קונה: **אין בכלל איפה.** שהרי י"ב לוגין ואיפה שלשה סאין שהן ע"ב לוגין: **אלא איפה הן שלך כו'.** כלומר כשאתה מדבר הן אם לאו קיים דברך והלדק אותם: **שלא ידבר אחד בפה כו'.** בשעה שהוא אומר הדבור לא יהא בדעתו לשנות אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמנה: **אבל אמרו חכמים כו'.** סיפא קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו. אלמא יש בהן משום מחוסרי אמנה: **תנאי היא.** דאשכחן רבי יוחנן בן מתיא דפליג: **מעשה בר' יוחנן כו'.** משנה היא בהשוכר את הפועלים שנזה את בנו לחזור בתנאו עד שלא יתמילו המלאכה ונפסוק להם מזונות קלים: **לא סמכא דעתייהו.** על דברי הבן: **מימר אמר קמיה.** כבר הודיעו מה פסק לנו ונתרלה: **מי אמר רבי יוחנן הכי.** דיש בדברים משום חסרון אמנה: **יכול לחזור בו.** וקשיא לן יכול פשיטא דהא לא משך ואין כח בנ"ד לכופו: **אלא.** ולאי על כרחך מותר לחזור בו קאמר ואשמעינן דאפילו חסרון אמנה ליכא: **מודה ר' יוחנן במתנה מועטת.** שאין מותר לחזור משום דסמכא דעתיה דמקבל לדיבוריה וכי אמר מותר לחזור בו במתנה מרובה קאמר דלא סמכא דעתיה דמקבל דלקיימיה לדיבוריה: **לבן לוי.** כל לוי קרוי בן לוי: **כור מעשר יש לך בידי.** שעשרתי מפירותי ואתנו לך: **תרומת מעשר.** שהלוי מפרישים מעשר לכהן מעשר מן המעשר: **משום הכי לשאי.** שיש לו לסמוך על מה שכתוב (נפיה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא יתנו בלוי אחר והא מתנה מועטת היא שאין לישראל במעשר זה אלא עוכת הגאה שהיה בידו מתחילה לתת לכל בן לוי שירצה: **אין לו עליו.** אין לו לבן לוי ראשון על ישראל זה: **אלא תרעומת.** שהבטיחו בתחלת נכזבה: **אלא ש"מ בדלא נטלו.** ויש בדברים משום חסרון אמנה: **אפילו שומר חנם נמי לא הוי.** ואפילו פשעו בשמירתן פטורין: **והא בעי לקבולי כו'.** ולאמר לא הוי מקבל ואשמתכם דזחי דידיה הוו: **הכי נמי.** אם משלם השומרין אם יקבל מי שפרע: **כדידי הוה עובדא.** אותו מעשה דשומרין על ידי היה ולא כן היה שאילו קיבלתים לתת השומרין לא הייתי חוזר בי בכל חלנו של עולם ולא על כן באנו לדין אלא כך היה:

אמרי

אלא משכון דנקיט למה ליה אלא לאו שמע מינה מאי אינו משמט דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אינו משמט בכולו ומאי משמט דקאמר רבי יהודה הנשיא [א]להך פלגא דלא נקיט עליה משכון ובהא קמיפלגי דרבן שמעון בן גמליאל סבר כנגד כולו הוא קונה ורבי יהודה הנשיא סבר כנגדו הוא קונה לא מאי אינו משמט דקאמר רבן שמעון בן גמליאל להך פלגא דנקיט עליה משכון מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר להך פלגא דנקיט עליה משכון נמי משמט אלא משכון דנקיט למה ליה לזכרון דברים בעלמא רב כהנא יהבו ליה זוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא אתא לקמיה דרב אמר ליה במאי דנקיטת זוזי הב להו ואידך דברים גינהו ודברים אין בהן משום מחוסרי אמנה דאיתמר דברים רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה [ב]ורבי יוחנן אמר [ג]יש בהם משום מחוסרי אמנה מיתיבי רבי יוסי ברבי יהודה אומר מה תלמוד לומר [ד]הין צדק והלא הין בכלל איפה היה אלא לומר לך [ה]שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק אמר אביי ההוא [ו]שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב מיתיבי [ז]ר' שמעון אומר אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו תנאי היא דתנן [ח]מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד ואי ס"ד דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה היכי אמר ליה זיל הדר בך שאני התם דפועלים גופייהו לא סמכא דעתייהו מאי טעמא מידע ידעי דעל אבוה סמך אי הכי אפילו התחילו במלאכה נמי התחילו במלאכה ודאי סמכי דעתייהו אמרו מימר אמר קמיה דאבוה וניחא ליה ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו יכול פשיטא אלא [ט]מותר לחזור בו אמר רב פפא [י]ומודה רבי יוחנן [יא]במתנה מועטת דסמכא דעתייהו הכי נמי מסתברא דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן [יב]ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר אי אמרת בשלמא לא מצי למיהדר ביה משום הכי רשאי אלא אי אמרת מצי למיהדר ביה אמאי רשאי אישתכח דקא אכיל טבלים הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אי הכי אימא סיפא נתנו לבן לוי אחר [יג]אין לו עליו אלא תרעומת ואי סלקא דעתך כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אמאי אין לו עליו אלא תרעומת כיון דמשכיה ממונא אית ליה גביה אלא לאו שמע מינה [יד]בדלא נטלו שמע מינה ההוא גברא דיהיב זוזי אשומשמי לסוף אייקר שומשמי הדרו בהו ואמרו ליה לית לן שומשמי שקול זוזך לא שקיל זוזיה איגנוב אתו לקמיה דרבא אמר ליה כיון דאמרי לך שקול זוזך ולא שקלית לא מבעיא שומר שכר דלא הוי אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי אמרו ליה רבנן לרבא [יד]והא בעי לקבולי עליה מי שפרע אמר להו הכי נמי אמר רב פפי אמר לי רבינא לדידי אמר לי [טו]ההוא מרבנן ורב טבות שמיה ואמרי לה [טז]רב שמואל בר זוטרא שמיה דאי הוו יהבי ליה כל חללא דעלמא לא הוי קא משני בדבוריה בדידי הוה עובדא ההוא יומא אפניא דמעלי שבתא הוה והוה יתיבנא ואתא ההוא גברא וקאי אבבא אמר לי אית לך שומשמי לזבוני

אמרי

מודה רבי יוחנן במתנה מועטת. ויוקר נמי הוי כמו מתנה מועטת: **וחזר והפקידו אצלו.** ה"מ לאפרך אי הכי מאי למימרא אלא דבלאו הכי פריך שפיר מסיפא: **אלא אפי'** שומר חנם נמי **לא הוי.** [טו]והא דאמר בפרק האומנין (לקמן דף פ:) טול שלך והבא מעות שומר חנם היינו משום דמעיקרא היה שומר שכר וכשא"ל טול שלך לא לסלק עצמו לגמרי משמירה קאמר אלא שלא יהיה שומר שכר: [טז]**כל הא ביתא** קמך **לא מבעיא כו'.** והא דאמר בפרק הפרה (ב"ק דף מו: ושם) הכנים ברשות בעל החצר חייב ר' אומר עד שיקבל עליו בעל החצר שמירה י"ל דשמעתין אתיא כרבי דשמואל התם פסיק הלכתא כרבי ואע"ג דרב התם פסיק הלכתא כתנא קמא קיימא לן כשמואל בדיני לגבי רב ועוד דאפילו לרבנן דתמייבי היינו לפי שאמר ליה כנוס שורך דמשמע ואשמרנו אבל הא ביתא קמך סלק עצמו משמירה לגמרי [יז]:

בכדי

מסורת הש"ס

א) [בכורות יג:], ב) לעיל דף מח. [ע"ש] [לקמן עד: תוס' פ"ג], ג) לקמן דף פג., ד) [עי' תוס' לעיל לח. ד"ה שמא], ה) [סנהדרין ז. ע"ש], ו) ע' ש"ך סי' ש"ו ס"ק ב', ז) שיך לעמוד ב', ח) [וע' היטב בתוס' ב"ק מ: ד"ה ואפי' ולף מח: ד"ה ומומא].

רבינו חננאל

איתמר דברים בלא מעות רב אמר החזר בו אין בו משום מחוסר אמנה ורבי יוחנן אמר יש בו משום מחוסר אמנה. ומותבינן לרב מדר' יוסי דאמר הן שלך ולאו שלך צדק. ופרוק אביי ההוא שלא ידבר אחת בפה ואחת בלב. תוב אותבינן עליה הא דתניא ר' שמעון אומר טלית קונה דינר זהב וכו'. ופרקי' תנאי היא יש תנא שאמ' דברים אין בהן משום מחוסרי אמנה והוא ר' יוחנן בן מתיה ופשוטה היא. ולא עמדה כתנאי וקיימא לן כר' יוחנן. ומקשי' ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך מותר לחזור בו ופרקי' התם במתנה מרובה משום דלא סמכה דעת' דמקבל ולפיכך אין בה משום מחוסר אמנה אבל במתנה מועטת דסמכה דעתיה התם אמר יוחנן דאית בה משום מחוסר אמנה וכל שכן כמישא וכמתן דודאי סמכה דעתיה יש בו משום מחוסר אמנה דאמר ר' יוחנן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר וכו' דקני ואי הדר ביה הוה מחוסר אמנה ולא מצית למימר זה כשמשכו הבן לוי לזה כור של חט' וחזר בן לוי והפקידו אצלו דתני סיפא נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת ואי משכו קנאו ומומנא אית ליה גביה אלא בדלא משכו ש"מ: **ירושלמי** ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר ליתן מתנה לחבירו מותר לחזור בו ואם אמר לו בדעת גמורה אני אומר לך אין לו לחזור הדה דאת אמר בעשיר אבל בעני נעשה נדר. רב מפקד לשמשיה אימת דנימא לך תתן מתנה לבר נש אין הוא מסכן הב ליה לאלתר ואין הוא עתיר אימליך בי תנייתא. ההוא דאמר לרב שמואל בר זוטרא אית לך שומשמי לזבוני א"ל לית לי שומשמי אמר ליה ליהוו הני זוזי גבך דחשכא לי אמר ליה הא ביתא קמך אפילו שומר חנם לא הוי:

עין משפט נר מצוה

נ) א מ"י פ"ט מה' שמיטין ויובלות הל' יד סמג עשין קמט ולאוין עד טוש"ע מ"מ סי' מז סעיף יב:

נא ב מ"י פ"ז מהלכות מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רל סעיף ז:

נב ג מ"י פ"ה מהלכות דעות הל' יג:

נג ד מ"י שם פ"ב הל' ו:

נד ה ו מ"י פ"ז מהל' מכירה הל' ט סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רל סעיף ח [וסימן רמא סעיף ח]:

ז ח ט [מ"י פ"ז מהל' מעשר הלכה מ]:

נה י מ"י פ"ז מהל' מכירה הל' ג ועיין בהגהות ובמ"מ ובכ"מ ובבית יוסף סמג שם טוש"ע מ"מ סי' קלח סעיף טו:

תורה אור השלם

ו מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים:

ויקרא יט לו

גליון הש"ס

גמ' ור"י אמר יש בהם. עיין בר"ש פ"י משנה ט' דשביעית: שם ההוא שלא ידבר. עיין כתובות דף פו ע"א רש"י ד"ה פרעמא: שם ומודי ר"י. אף דלא שייך כאן דמודה לכר פלוגתיה דהא רב פ"ל דבכ"ע יכול לחזור מ"מ נקט ומודה לומר דמוליא מכלל שאמר וכעין זה בגיטין דף פג ע"א מודה ר"א בתגרש. כ"כ רשב"א בחידושיו שם: שם רב שמואל בר זוטרא שמיה. כ' הכאלר שנט סי' יג דל"ל רב טביומי שמיה דהכי איתי' בסנהדרין:

מוסף רש"י

משכון דנקיט. דתפס למאי תפסיה אי לא למשכון מיהת דההוא פלגא (שבועות מד:). משום מחוסרי אמנה. אם מחזר בדיבורו (בכורות יג:). ואין דינר זהב קונה טלית. דלגבי פירות הוא דהבא טבעא, מכל מקום. כלומר אף לפי פורענות העתידה לבוא על החוטא, כך הלכה. שאין ב"ד יכולין לעכב כידו (לעיל מח.). בשעתו. בעת מלכותו, דמלך והדיוט הוה (לקמן פג.). בני אברהם יצחק ויעקב. וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה דלמפרע בגמרא (שם). עד שלא יתחילו במלאכה. דאין כאן אלא דברים ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה, דאילו משהתחילו לא מוכל לחזור (שם).

בכדי שיראה לתגר או לקרובו. וא"ת א"כ נתת דבריך לשיעורים דפעמים שהם רחוקים ממנו ופעמים שהם קרובים וי"ל דלעולם יש שיעור אחד לפי מה שמצוי רוב פעמים שיוכל להרלות לתגר או לקרובו ואם הם קרובים או רחוקים בשביל כך לא יתנו לו שהרי לא פחות ולא יותר: **שתות** מעות נמי שנינו. אפילו למאן דאמר שתות מעות גרלה יותר לילך אחר שתות מקח שהאונאה והטעות תלויה במקח אבל מעות אין אונאה וטעות תלויה בהם שאין צריכין שומא: **שוי** חמשא בשיתא בטולי מקח הוי. וא"ת מנא לן הא דלמא הא הוי נמי שתות מקח דהוי שתות מלבר ויש לומר דמסתמא אית לן למיזל בתר שתות שוה המקח שהאונאה והטעות תלויה בו ועוד דכשנתאנה מוכר לא תמצא שתות מלבר דשוי שיתא בחמשא היינו שתות מלבר: **ש"מ** שתות מעות נמי שנינו. וא"ת אם כן מאי שתות למקח דקתני מתניתין וי"ל דמפרש היינו אונאה שתות שניהם במקח [9] ותימה דלשתוק משתות למקח:

תנן הורה רבי טרפון בלוד. תימה מה הוסיף להקשות מסיפא ממה שהקשה בגר בריש:

אמרי ליה לא אמר לי ליהוו הנך זוזי בפקדון גבך דהא חשבה לי אמרי ליה הא ביתא קמך אותבינהו בביתא ואיגנוב אתא לקמיה דרבא אמר ליה כל הא ביתא קמך לא מיבעיא שומר שכר דלא הוי אלא [1]אפילו שומר חנם נמי לא הוי אמרי ליה והא אמרו [ליה] רבנן לרבא איבעי ליה לקבולי עליה מי שפרע ואמר לי [2]לא היו דברים מעולם: רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה [3]וכו': תניא אמר ר"ש אימתי בזמן שהכסף והפירות ביד מוכר אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח אינו יכול לחזור בו מפני שכספו בידו בידו ביד מוכר הוא אלא מפני שדמי כספו בידו פשיטא אמר רבא הכא במאי עסקינן [4]כגון שהיתה עלייה של לוקח מושכרת ביד מוכר טעמא מאי [5]תקינו רבנן משיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעלייה הכא ברשותיה דלוקח נינהו אי נפלה דליקה באונס איהו טרח ומייתי לה [6]ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא לסוף שמע דקא בעי למנסביה דבי פרזק רופילא אמר ליה הב לי זוזי לא בעינא חמרא אתא לקמיה דרב חסדא אמר ליה [7]כדרך שתיקנו משיכה במוכרין כך תיקנו משיכה בלקוחות: **מתני'** [8]האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח [9]עד מתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר או לקרובו הורה רבי טרפון בלוד האונאה שמונה כסף מעשרים וארבע כסף לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד (6) אמר להם כל היום מותר לחזור אמרו לו יניח לנו רבי טרפון במקומינו וחזרו לדברי חכמים: **גמ'** אתמר רב [10]אמר שתות מקח שנינו ושמואל אמר [11]שתות מעות נמי שנינו שוי שיתא בחמשא שוי שיתא בשבעה כולי עלמא לא פליגי דבתר מקח אזלינן ואונאה הויא כי פליגי שוי חמשא בשיתא ושוי שבעה בשיתא לשמואל דאמר בתר מעות אזלינן [12]אידי ואידי אונאה הוי לרב דאמר בתר מקח אזלינן שוי חמשא בשיתא ביטול מקח הויא שוי שבעה בשיתא מחילה הויא ושמואל אמר כי אמרינן מחילה וביטול מקח [13]היכא דליכא שתות משני צדדים אבל היכא דאיכא שתות מצד אחד אונאה הויא תנן האונאה ד' כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח מאי לאו דזבין שוי עשרים בעשרין וארבעה ושמע מינה שתות מעות נמי שנינו לא דזבין שוי עשרים וארבעה בעשרים מי נתאנה מוכר אימא סיפא עד מתי מותר להחזיר בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואמר רב נחמן [14]לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר אלא דזבין שוי עשרים וארבעה בעשרין ותמניא תנן הורה רבי טרפון בלוד האונאה שמונה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שליש למקח מאי לאו דזבין שוי שיתסרי בעשרים וארבעה וש"מ שליש מעות נמי שנינו לא דזבין שוי עשרים וארבעה בשיתסר מי נתאנה מוכר אימא סיפא אמר להם כל היום מותר לחזור וא"ר נחמן לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר אלא דזבין שוי כ"ד בתלתין ותרין תניא כוותיה דשמואל מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' מי נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה רצה אומר תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני מכר לו שוה אומרי ליה והא אמרו ליה רבנן לרבא [15]רבינא אמר מילתא אמרתי לו לההוא מרבנן היכי אמרת דלאו חזרת מקח וממכר הוא והא אמרו ליה רבנן לרבא איבעי ליה לקבל מי שפרע: **אימתי.** יש חוזרה בדבר: **בזמן שהכסף ופירות ביד המוכר.** דיכול מוכר לחזור בו דלוקמינהו רבנן ברשותיה לחזרה כי היכי דליטרח ולגיל: **מפני שכספו בידו.** משמע שהלוקח קיבל כבר כספו: **פשיטא.** הרי משיכה יש ואפילו רבנן מודו: **מושכרים ביד מוכר.** והיו הפירות מונחין ביד הלוקח ולא שתקנה לו תגיירו בתמיות המעות דכיון דקיבל השכר נקנה המקום למוכר כל ימי השכירות ואילו של מוכר הוא (6) אלא ר' שמעון אית ליה מעות קונות דבר תורה כדאמרינן (לעיל דף מז:) ומשיכה תקנתא דרבנן היא והכא לא איצטריך תקנתא דטעמא מאי תקון רבנן כו': **א"נ שמא יפול כו'** לא גרס ליה. [7]אלא ליטנא אחרינא הוא והיא היא: **פרזק.** שם השר: **רופילא.** משנה למלך: **כדרך שתקנו משיכה.** לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח: **כך תיקנו משיכה.** לחזור בהן הלקוחות: **מתני' האונאה ארבעה כסף.** מעות כסף שהם שם בדינר: **מעשרים וארבעה כסף לסלע.** אם היה המקח בדמי הסלע שהוא כ"ד מעות דהשתא הויא אונאה שתות למקח חייב להשיב לו כל אונאתו ארבעה כסף: **עד מתי מותר להחזיר.** מי שנתאנה. והא דנקט לשון מותר לאשמועינן דליכא אפילו מי שפרע להחזיר המקח או שיתן לו אונאתו: **עד כדי שיראה המקח לתגר או לאחד מקרוביו.** ואם שהה יותר מחל על אונאתו: **ושמחו תגרי לוד.** שהיו בקיאין בסחורה ומוכרין ביוקר: **גמ' שתות מקח שנינו.** דוקא קתני מתני' שתות למקח שאם האונאה שתות לשויו של מקח הויא אונאה אבל אם פחות או יותר היא אף על פי שיהא שתות אבל מעות שנתן זה אין זה קרוי שתות להיות בו דין אונאה. וחזו דין אונאה שתות להיות המקח קיים ואין אחד יכול לחזור אלא מחזיר אונאה אבל אם פחות משתות ממחילה היא ואין מחזיר לו כלום ואם יותר על שתות שניהם מוחזרין אפי' רצה להחזיר לו האונאה הרשות ביד שניהם לחזור הכי מוקמינן לה לקמן (דף נ:): **ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו.** מתני' דקתני שתות למקח לאו אשויו של מקח דוקא קאי אלא כל התנאי קרוי מקח בין מעות שניתנו בו בין דמי החפץ וכל זד שאתה מוצא שם שתות אונאה בין לצד מעות בין לצד שויו של חפץ יש שם אונאה ואין כאן לא ממילה ולא ביטול מקח. והשתא מפרש פלוגתייהו: **שוי שיתא בחמשא.** ונתאנה מוכר או שוי שיתא בשבעה ונתאנה לוקח: **כולי עלמא.** בין לרב בין לשמואל אונאה הוא דהא שתות היא לצד מקח ושמואל שתות מעות נמי קאמר וכל שכן שתות מקח: **כי פליגי שוי חמשא בשיתא.** ונתאנה לוקח בזה שהוא חומש למקח ויותר משתות הוא זה אבל אצל מעות שנתן שתות הוא. אי נמי שוי שבעה בשיתא ונתאנה מוכר בזה לגבי מקח אין כאן שתות אלא שביעית ופחות משתות היא ולגבי מעות הוי שתות: **אידי ואידי.** בין שוי שבעה בשיתא בין שוי חמשא בשיתא: **משני לדדין.** בחד משני לדדין: **מאי לאו דזבין שוי עשרים בעשרים וארבע.** ונתאנה לוקח דהוה ליה חומש לגבי מקח ארבעה הוי חומש של עשרים וקרי ליה אונאה ולא קרי ליה ביטול מקח: **לא דזבין שוי עשרים וארבע בעשרים.** דהוה ליה שתות למקח: ופרכינן **ומי נתאנה מוכר.** בתמיה: **לא שנו.** דבכדי שיראה ותו לא אלא לוקח: **אבל אם נתאנה מוכר לעולם מוכר חוזר.** ולקמן [8] מפ' טעמא: **אלא דזבין כו'.** דהוה ליה שתות למקח ונתאנה לוקח: **תניא כוותיה דשמואל.** דבין שתות מקח בין שתות מעות: **מי שהוטל עליו.** מי שהאונאה עליו מי שנתאנה: שוה

א) יכ"כ המרדכי והכ"ן בחדושיו כאן בשמו של רבינו ז"ל דבכה"ג צריך לקבל מי שפרע והוכח בב"י סי' ל"ד ודלא כדעת התוס' לעיל דף מז ע"ב ד"ה מי ע"ש:

נו א מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף ב:

נז ב מיי' פ"ג מהלכות מכירה הל' ו ועיין במ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ה:

נח ג ד מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף ב:

נט ה מיי' פי"ב שם הל' ג ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף ג טז:

ס ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ז:

סא ז ח מיי' שם הל' ב ועי' במ"מ ובלחם משנה טוש"ע שם סעי' ב:

סב ט מיי' שם ועיין שם טוש"ע שם סעי' ג וסעיף ד:

סג י מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ז וסעיף ח:

רבינו חננאל

פיסקא ר' שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה: תניא ר' שמעון אומר אימתי בזמן שהכסף ופירות ביד מוכר אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח. לא בידו ממש אלא ברשותו כגון שהיתי עליית לוקח מושכרת למוכר ואמר לו מכרתי לך הפירות שיש לי בעליתך וקיבל המעות כיון שהפירות ברשות הלוקח קנה ואין המוכר יכול לחזור בו וכו'. ההוא דיהיב זוזי אחמרא שמע דקא בעי למינסביה דבי פרזק רופילא פי' עובי כוכבים אנס. אמר להו אהדרו לי זוזי לא בעינא חמ"א אמר ליה רב חסדא ללוקח אי תהדר בו (ח) קביל עלך מי שפרע דהא לא משכת דכדרך שתיקנו משיכה במוכרין כך תיקנו משיכה בלקוחות. כשם שהמוכר חוזר כך לוקח חוזר: **מתני'** האונאה ד' כסף מכ"ד כסף לסלע שתות למקח. איתמר רב כהנא אמר שתות מקח שנינו ולא שתות מעות. ושמואל אמר שתות מקח והוא הדין לשתות מעות שבין זה ובין זה אונאה היא. כולי עלמא שוה ו' בה' ושוה ו' בז' כיון דבתר מקח אזלינן אונאה היא. כי פליגי שוה ה' בו' שוה ז' בו' לרב שוה ה' בו' ביטול מקח הוא דהא חומשא דמקח הוא ושוה ד' בו' כיון דפחו' משתות [הוא] מחילה היא. ושמואל אמר לא הוי ביטול מקח אלא אם מכר שוה ד' בה' דבין לגבי המעות ובין לגבי המקח יתר משתות הוא וזהו פירוש משני צדדין. וכן שוה ז' בה' הוא פחו' [משתו'] משני צדדין לפיכך הויא מחילה. ומקשינן ממתני' תנן האונאה ד' כסף מכ"ד כסף לסלע שתות למקח מאי לאו דזבין שוה כ' בכ"ד שהן ה' בו' וש"מ שתות מעות נמי שנינו. ופריק רב כהנא לא כגון דזבין שוה כ"ד (בכ"ה) [בכ"ח] שהן ו' בד' והוא שתות למקח. ואקשי' עליה תוב כי האי גוונא מדברי ר' טרפון ופריק לטעמיה. וקי"ל כשמואל דתניא כוותיה דתניא מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה חמשא בששה מי נתאנה לוקח ידו על העליונה רצה אמר לו תן לי מעותי. או תן לי מה שאוניתני וכן אם מכר לו שוה ששה בחמשה מי נתאנה מוכר ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי או תן לי מה שאוניתני:

---

(6) [עירובין מ. וש"נ], (3) [תיבת וכו' מיותר], (3) [לעיל דף מז: [וש"נ], (4) [לעיל מז:], (5) [לקמן נה.], (1) [בי' רי"ף ורא"ש ומ"מ ושלמות רב כהנא], (1) [לקמן כ: נא.], (2) נ"א דלא, (3) [דף נא.].

הגהות הב"ח

(6) בפשנה ראמר להם כל היום: (3) פרש"י ד"ה מושכרת וכו' ואפילו של מוכר הוא. נ"ב עיין לקמן דף ק"ב מוקי לה דוקא בחלר דמסכיר ותורת דאמו מעלמא וע"ש:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ש"ם וכו' ותימה דלשתוק משתות למקח. עיין בתוי' מהר"י לבית לוי סי' ו':

מוסף רש"י

שמא יאמר לו. המקבל מעות, נשרפו חטיך בעליה. אי אמרתי ליה דליקה לאטרת לאלוניהו, סבר לא בשריפתן אפקיד ולא בהצלתן אשתכר, להכי אוקמינהו ברשותיה לחיות הפסד השריפה עליו והשכר לחזור אם נתיקרו, דליתסר נפשיה לאלוניהו (קדושין כח: ובע"י ערובין פא. ולעיל מו:) אבל אם אם מוצא ממעטיה לה לביתיה (חולין פג.). כדרך שתיקנו משיכה במוכרין. לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח, כך תיקנו משיכה בלקוחות. לחזור בו בשביל אותה מקנה עצמה דנשרפו חטיך, דכל שכן כי מוקמת לחזרה נמי ברשות לוקח מסר נפשיה המוכר וטרח ומצל שאם יגלה הלוקח דליקה בתה יאמר מחזרני בי (לעיל מז:). לא שנו. בכדי שיראה, אלא לוקח. שמקחו כידו ויכול להרלותה, אבל מוכר לעולם חוזר. שאין בידו מה להרלות ולימלך אינו מכיר בהונאתו עד שיראה עלית אחרת כדמותה נמכרת בדמיה יקרים, הלכך לעולם חוזר אם לא נמייקרו טליתות בינתים (לקמן נ:).

שוה שש בחמש מי נתאנה מוכר יד מוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי או תן לי מה שאוניתני איבעיא להו פחות משתות לרבנן אלאלתר הויא מחילה או בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואם תמצי לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו מאי איכא בין שתות לפחות משתות איכא דאילו שתות ידו על העליונה רצה חוזר רצה קונה ומחזיר אונאה ואילו פחות משתות קנה ומחזיר אונאה מאי תא שמע חזרו לדברי חכמים סברוה פחות משליש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן דמי אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו ולרבי טרפון כל היום משום הכי חזרו אלא אי אמרת פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה ולרבי

שוה שש בחמש. שתות מקח. שוה חמש בשש שתות מעות: **לאלתר הויא מחילה.** לפי' יחזור לאלתר: **ואם תמצא לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו מאי איכא כו'.** ואם בא לומר דודאי פשיטא מאי איכא בין שתות מעות: **איכא דאילו שתות.** קתני מתני' מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה מוחזר בו: **ואילו פחות משתות.** אם מוחזר בתוך כדי שיראה לתגר או לקרובו קנה ומחזיר לו אונאה: **חזרו לדברי חכמים.** רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מינה בעיין: **פחות משליש לרבי טרפון.** לאו אונאה היא אלא כפחות משתות לרבנן: **אי אמרת בשלמא.** מחילה דרבנן בכדי שיראה הוא כי אמר להו ר' טרפון במחילה דידיה כל היום דהיינו מפרוטה ועד שליש: **משום הכי חזרו.** מעיקרא שמחו דשתות ויתר על שתות עד שליש לרבנן הויא חזרה בתוך כדי שיראה ואם רצה לחזור מן המקח מוחזר ומשיב ליה מיהו מחילה וקנה ומחזיר אונאה וכי אמר להו כל היום מפסיד להו טובא דפחות משתות או שתות לרבנן בכדי כל היום וצריכין להחזיר אונאה. ואי משום דלרבנן הויא שתות ויתר על שתות חזרה ולדידיה קנה ומחזיר אונאה נוח להם שתהא חזרה בתוך כדי שיראה ואם לא בכדי שיראה הויא מחילה מקנה ומחזיר אונאה והיה לו שהות כל היום: ולרבי

אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה כו'. מעיקרא שמחו בר' טרפון משום דשתות לרבנן ידו על העליונה ויתר משתות נמי יכול לחזור בו בכדי שיראה (ג) ולר' טרפון כל פחות משליש קנה בע"כ ותגרי לוד לא היו חפצים שיתבטל המקח וכ"ש אי בטול מקח לרבנן לעולם מוחזר דיחמא להו טפי בר' טרפון מחילה וכי אמר להו כל היום חזרו דיחמא להו בדרבנן דאמרי בפחות משתות ושתות ויתר על שתות הוי מחילה לאחר כדי שיראה ולר' טרפון עד לאחר כל היום ואי משום דלרבנן שתות ידו על העליונה רצה קונה בע"כ נוח להם שתהא חזרה בכדי שיראה ואם לא בא תוך כדי שיראה תהא מחילה ממה שקנה בע"כ ויחזיר לו אונאה כל היום ומיהו אי בטול מקח לרבנן לעולם מוחזר לא חזרו אלא משום פחות משתות ושתות אע"ג דביתר משתות ניחא להו בר' טרפון דקנה בע"כ ולאחר כל היום הויא מחילה ולרבנן לעולם מוחזר מ"מ ברווחא דפחות משתות ושתות ניחא להו טפי דבטול מקח לא שכיחא כולי האי ואפי' שכיחא יותר מרויחים בשתות ופחות משתות שהוא מחילה לאחר כדי שיראה ולר' טרפון עד לאחר כל היום ממה שמפסידין ביתר משתות דריוח מועט הוא בין קנה ומחזיר אונאה לחזרה והא דלאחר כל היום הוי לר' טרפון מחילה ולרבנן לעולם מוחזר ליכא נפקותא נמי כל כך דרוב פעמים מי שמוחזר מוחזר בו ביום ומי שאינו מוחזר בכל היום אינו מוחזר לעולם אלא אי אמרת לאלתר הויא מחילה אמאי חזרו הא בדר' טרפון ניחא להו טפי דהא כל היום דר"ט בשלים הוא דקאמר ואע"ג דאי בטול מקח לרבנן בכדי שיראה ניחא להו בשלים ויתר משלים בדרבנן לאחר שיראה הויא מחילה ולר"ט עד לאחר כל היום הא ודאי לא שכיח כלל וישהרו מאונאת שלים ויהיה הכל מחילה לאלתר מי סברת כו' לא משתות ועד שלים פירוש ושתות בכלל כשתות עצמה לרבנן דמי ואין חולק על חכמים אלא דבטול מקח דידהו משוי ליה אונאה אי הכי דרבי טרפון אבטול מקח לחודיה פליג במאי שמחו מעיקרא תפשוט מדשמחו דלרבנן לעולם מוחזר ולהכי שמחו דלר' טרפון הויא מחילה לאחר כדי שיראה ובשתות ופחות משתות הם שויס וכי אמר להו כל היום חזרו דשתות הויא מחילה בכדי שיראה לרבנן ולר' טרפון לאחר כל היום גם ביתר משתות נמי ניחא להו בדרבנן דשייהם כחם שוה לחזור ולר' טרפון ידו על העליונה כדין שתות ואע"ג דלרבנן לעולם מוחזר ולר' טרפון כל היום ותו לא ליכא נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם דאי בכדי שיראה במאי שמחו הלא לכ"ע פחות משתות מחילה לאלתר ושתות ויתר משתות לכ"ע מחילה לאחר שיראה ואדרבה בדרבנן ניחא להו טפי דאמרי ביתר על שתות שייהם חוזרים מר' טרפון דאמר ידו על העליונה ומשני שמחו בשתות עצמה פירוש לא נאמר דשתות עצמה הויא אונאה לר' טרפון כמו לרבנן כדאמר עד השתא אלא משתות ואילך לרבי טרפון כשתות לרבנן אבל שתות עצמה לר' טרפון הויא כפחות משתות והויא מחילה לאלתר ולכך שמחו דלרבנן בכדי שיראה וגם ידו על העליונה וזה הריוח ניחא להו טפי מריוח דיתר על שתות דשייהם חוזרים לרבנן ולר' טרפון ידו על העליונה וכי אמר כל היום חזרו דריוח של יתר משתות דהויא מחילה בכדי שיראה ולר' טרפון אחר כל היום ניחא להו טפי מריוח דשתות עצמה דהוי מחילה לאלתר לר' טרפון לפי שהוא דבר מצומצם ולפי שיטה זו נראה דגרס (ב) דקאי אמסקנא דאוקימנא משתות עד שלים לר' טרפון כשתות עצמה לרבנן ושתות עצמה כפחות משתות וקא מבעיא ליה בטול מקח לעולם חוזר או בכדי שיראה ת"ש חזרו אי אמרת בשלמא בטול מקח בכדי שיראה להכי חזרו דמעיקרא שמחו משום שתות עצמה דהויא לר' טרפון מחילה לאלתר וכי אמר כל היום חזרו משום יותר משתות דהויא מחילה לרבנן לאחר כדי שיראה כדמפרש בשמחו משום שתות עצמה אלא אי אמרת בטול מקח לעולם חוזר אמאי חזרו הלא שתות לר' טרפון מחילה לאלתר וגם יותר משתות מחילה לאחר כל היום ולרבנן לעולם חוזר ורש"י פי' דכי אמר בטול מקח לעולם חוזר שתות עצמה הוי אונאה לר' טרפון כמו לרבנן ואפ"ה פריך אמאי חזרו כדפרש"י ודוחק דלעיל כי אמר דבטול מקח לרבנן לעולם חוזר הוה ניחא ליה חזרו לכן נראה כדפרישי' ומשני בטול מקח לא שכיח פירוש שתות עצמה דאמר לר' טרפון דהויא כפחות משתות שנויא דחיקא היא אלא שתות ויתר משתות כשתות עצמה לרבנן ולכך מעיקרא שמחו משום יתר משתות דלר' טרפון הויא מחילה לאלתר לאחר כדי שיראה ולרבנן לעולם חוזר וכי אמר כל היום חזרו משום שתות עצמה דלר' טרפון כל היום ולרבנן בכדי שיראה וביתר משתות נמי לרבנן שייהם חוזרים ולר' טרפון ידו על העליונה ואע"ג דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא בטול מקח לא שכיח ואפי' שכיח אין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם כן נראה הסוגיא לפי שיטת רש"י וקשה דמעיקרא כי אמר מי סברת כו' הוי שתות לר' טרפון כמו לרבנן וכי אמר שמחו בשתות עצמה חוזר מסברתו וסובר דשתות לר' טרפון כפחות משתות וכן סוברת בעיא שניה ובמסקנא כי משני בטול מקח לא שכיח חוזר לסברתו הראשונה דשתות לר' טרפון כמו לרבנן והיה לו לגמרא לפרש מי סברת שתות לר' טרפון כמו לרבנן לא שתות כפחות משתות לכן נראה דמעיקרא נמי כי אמר מי סברת כו' הוי פירוש משתות עד שלים ולא שתות עצמה כשתות לרבנן אבל שתות הויא מחילה לאלתר ולא תשש הגמ' לפרש דכיון דמה שהוא בטול מקח לרבנן עד שלים הויא אונאה לר' טרפון סברא הוא דאין לו אונאה אלא דוקא במקום בטול מקח לרבנן ולא בשתות א"ה במאי שמחו תפשוט דבטול מקח לעולם חוזר ולהכי שמחו מעיקרא דשתות הויא מחילה לאלתר לר' טרפון ויתר משתות מחילה לאחר כדי שיראה ולרבנן שתות בכדי שיראה ויתר משתות לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום חזרו דשתות עצמה דהויא מחילה לאלתר לר' טרפון דבר מצומצם הוא ולא שכיח ויתר משתות דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא אין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם וניחא להו בדרבנן דאמרו ביתר על שתות שייהם כחם שוה לחזור מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה דבשתות עצמה שהוא דבר מצומצם אין ריוח כל כך במה שהוא מחילה לאלתר לר' טרפון ומשני שמחו בשתות עצמה דהויא מחילה לאלתר לר' טרפון ובהא ניחא להו טפי אע"ג דדבר מצומצם הוא מריוח דיתר על שתות דשייהם חוזרים לרבנן איבעיא להו בטול מקח לרבנן לעולם חוזר ת"ש חזרו לדברי חכמים והשתא סבר דפחות משליש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן וסבר נמי דפחות משתות לרבנן ופחות משליש לר' טרפון בכדי שיראה ולא הויא מחילה לאלתר דהכי משמע ליה פשטא דמתני' טפי (ג) ועוד אי משתות ועד שלים לר' טרפון (ד) הויא אונאה (ד) אמאי שפיר שמחו וחזרו בין אי בטול מקח לרבנן לעולם חוזר בין בכדי שיראה כדאמר לעיל ומשום קושיא זו דחק לפרש בקונטר' דמעיקרא דקאמר משתות ועד שלים לר' טרפון כו' ושתות בכלל דלפי זה לא פירשנו המשנה אלא אח"ל בטול מקח בכדי שיראה אבל אם לעולם חוזר לפי זה לא דקדק אמאי חזרו ולהכי פשיט שפיר ממתניתין אי אמרת בשלמא בטול מקח בכדי שיראה להכי חזרו ומעיקרא שמחו דשתות ויתר משתות עד שלים קנה המקח לר' טרפון ולרבנן יכול לחזור בו וכי אמר כל היום חזרו דלר' טרפון עד שלים לא הויא מחילה עד לאחר כל היום ולרבנן עד לאחר כדי שיראה אלא אי

בטול

(א) עיין בסוף המסכת [דף קכ:] פירושים על דיבור תר' הזה, (ב) מכאן ועד לא דקדק הוא גליון תר' ובמקום דלפי זה לא פירשנו ג"כ דלפירוש זה. מהר"ם, (ג) ס"א לא הויא, (ד) נ"ל לא אמי שפיר. רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אי אמרת וכו' בכדי שיראה לרבנן ולר' טרפון: (ב) בא"ד נראה דגרס דאמעיא להו וכו' דקאי. נ"ב פי' ולא גרסינן איבעיא להו כו' אלא דל"ת:

סד א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' ג וסעי' ו:

רבינו חננאל

איבעיא להו פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה או בכדי שיראה לתגר או לקרובו. ת"ש הורה ר' טרפון בלוד האונאה ח' כסף מכ"ד לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד אמר להם כל היום וחזרו לדברי חכמים (א) ש"מ דפחות משתות לרבנן כדי שיראה לתגר או לקרובו וכן פחות משליש לר' טרפון כל היום וכיון ששמעו כל היום חזרו לדברי חכמים קס"ד דפחות משליש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן ואין ביניהן חלוקה אלא שהן בכדי שיראה לתגר והוא אמר כל היום ולפיכך חזרו לדברי חכמים דאמרי כדי שיראה לתגר אלא אי אמרת לרבנן פחות משתות הויא מחילה לאלתר וכן לר' טרפון פחות משליש לאלתר הויא מחילה (אמרו) [אמאי] חזרו לרבנן בדר' טרפון טפי

(א) נראה דהלשון מסורס כמלן ופל"ל קס"ד דפחות משלים וכו' והוא אמר כל היום וש"מ דפחות משתות וכו' חזרו לדבני חכמים אלא אי אמרת לרבנן וכו'.